

INNLEDNING

Transaksjonsprinsippet er et av de grunnleggende prinsippene i dagens regnskapslov, jf. regnskapsloven § 4–1, første ledd nr. 1, og er et av de bærende elementene i et historisk kost-regnskap. Dette prinsippet angir at regnskapsføring skal foretas til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet (virkelig verdi). Konsekvensen av at det har funnet sted en transaksjon, blir da at selger innregner en gevinst¹ i resultatregnskapet, mens kjøper får betalt vederlag for eiendelene registrert i sin balanse. Transaksjonsprinsippet forutsetter at hendelsen har et økonomisk innhold. Spesielt er dette aktuelt ved transaksjoner mellom nærstående. NOU 2015:10 bruker begrepet *transaksjoner uten økonomisk innhold*, mens Justisdepartementet kaller dette *proformatransaksjoner* (Ot.prp. nr. 65 (1998–99) s. 19). Gjennomføring av slike avtaler skal ikke føre til ny verdimåling, det vil si at de bokførte verdiene skal videreføres. Grensen for slike kontinuitetsgjennomskjæringer har vært regnskapsmessig problematisk i mange år.

I denne artikkelen belyser vi sakskomplekset ut fra fire vinkler: I del en presenter vi statusen for hvordan kontinuitetsgjennomskjæring er regulert i dagens regnskapslov og tilhørende god regnskapsskikk, ved hjelp av litteraturstudie og juridisk metode. Kontinuitetsgjennomskjæring er tidligere godt beskrevet i regnskapslitteraturen av blant annet Endresen og Strandberg (2001), Johnsen og Kvaal (2000), Kvifte (2004 og 2008). Vårt siktemål er således først og fremst å sette søkelys på at det fremdeles synes å være uklart hva som er god regnskapsskikk på området, og videre vise at dagens regulering kan føre til at juridisk form blir viktigere enn økonomisk realitet når regnskapsføring foretas. I del to diskuterer vi empiri i form av anonymiserte caser som kaster lys over hvordan regelverket praktiseres, og om dette gir en annen regnskapsføring enn det som synes å følge av dagens regnskapslovgivning. Vi er ikke kjent med noen tidligere studier som forsøker å belyse problemstillingen på denne måten. I del tre tar vi for oss kontinuitetsgjennomskjæringsbegrepet og reguleringen i IFRS for å klargjøre om dette regelverket gir en annen regnskapsføring. Finansdepartementet

arbeider for tiden med en lovproposisjon for ny regnskapslov. I del fire vurderer vi om spørsmålet om kontinuitetsgjennomskjæring vil bli behandlet vesentlig annerledes dersom ekspertutvalgets forslag blir vedtatt. Spørsmålene vi diskuterer i del tre og fire, er i liten grad behandlet tidligere i norsk regnskapslitteratur.

Dersom en transaksjon med nærstående innregnes som en regnskapsmessig transaksjon, og ikke kontinuitetsgjennomskjæres, vil den altså påvirke balanseverdiene av eiendelene. Innregning av goodwill vil spesielt få oppmerksomhet i artikkelen. All aktuell regnskapsregulering setter en stopper for balanseføring av egenutviklet goodwill (se for eksempel NRS 19 nr. 2.2.3), men dersom en avtale mellom nærstående regnskapsføres som en transaksjon, vil goodwill også kunne bli innregnet. Videre godtar regnskapsreguleringen ikke oppskrivning av alle typer eiendeler til virkelig verdi, men merverdier vil kunne bli synliggjort ved salg mellom nærstående parter dersom transaksjonen føres til regnskapsmessig transaksjon. Gevinst vil også kunne innregnes hvis eiendelen tas ut som tingsuttak (NRS(V) Regnskapsføring av inntekt nr. 7.10.3).

I denne artikkelen har vi først og fremst rettet søkelyset mot transaksjonsprinsippet, men på flere av problemområdene vil verdimåling også være et tema. Dette behandler vi derimot bare i den grad dette påvirker pålitelig måling av hele transaksjonen. Vi behandler ikke regnskapsrettens bestemmelse om rettvise bilde (regnskapsloven § 3–2a).

DEL 1: BAKGRUNN

Vi vil i denne første delen av artikkelen presentere nåværende regnskaps- og selskapsregulering av transaksjonsprinsippet og tilhørende kontinuitetsgjennomskjæring for å gi nødvendig bakgrunnskunnskap for den videre diskusjonen av empiri i del 2 samt presentasjonen av internasjonal regulering og foreslått ny norsk regulering i del 3 og 4. Denne delen vil også innebære et historisk tilbakeblikk der dette er nødvendig for å forstå dagens regulering / mangel på regulering. Temaet kontinuitetsgjennomskjæring er tidligere behandlet av blant annet Endresen og Strandberg (2001), som presenterer innholdet i NRSs diskusjonsnotat om kontinuitetsgjennomskjæring (2000), Endresen (2007), som presenterer NRSs høringsutkast til omorganiseringer, og Kvifte (2008), som har som et utgangspunkt at regnskapsreguleringen av omorganiseringer preges

1. Det kan også tenkes tap, men da vil foretaket i de aller fleste tilfeller være i en nedskrivningssituasjon. Konsekvensen om hvorvidt det anses å være en transaksjon eller ikke, er dermed ikke spesielt av interesse.

av et regulatorisk vakuum. Han tar blant annet opp i sin artikkel at kontinuitetsdifferanser i forbindelse med kontinuitetsgjennomskjæring ikke må være styrende for den regnskapsfaglige debatten på området.

Transaksjoner *skal* i henhold til transaksjonsprinsippet regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet (regnskapsloven § 4–1 første ledd nr. 1). I en ordinær transaksjon er det en vare eller tjeneste som leveres fra selger til kjøper. Dette beskrives som at økonomiske ressurser skifter eier (Johnsen & Kvaal, 1999) eller som en byttetransaksjon (Baksaas & Stenheim, 2015a). I en slik transaksjon leverer selger fra seg en økonomisk ressurs ved å overføre risiko og kontroll til kjøper. Risiko refererer til gevinst- og tapspotensialet ved eiendelen, og kontroll forstås som råderett over eiendelen. Ved salg av tjenester vil risiko og kontroll være mer komplisert å fastsette. Derfor operasjonaliseres dette for tjenester ved at selgeren opparbeider seg rett til vederlag, jf. NRS(V) Regnskapsføring av inntekt.

Kjøper kompensere overføringen med et vederlag, vanligvis i form av kontanter. Det er dette vederlaget som skal måles.² I noen transaksjoner, for eksempel transaksjoner med bytte av varer eller tjenester, kan det være usikkerhet og måleproblemer rundt verdien av vederlaget. Hellerud og Pettersen (2000) argumenterer for at måleproblemer ikke skal medføre at en transaksjon ikke skal registreres. Kvifte (2000) argumenterer for at måleproblemer ikke bør medføre utsatt registrering av ansattopsjoner. NRS(V) Regnskapsføring av inntekt skriver imidlertid i punkt 3 om måling at «[h]vis inntekt ikke kan måles pålitelig, må resultatføring utsettes frem til grunnlag for pålitelig måling foreligger». Veiledningen utmynter dette i eksempelet 7.7.2 *Bytte av annonse mot annonse*. Når måling ikke kan gjennomføres pålitelig, skal transaksjonen registreres til kr 0. Som vi ser av argumentene over, synes det å eksistere en viss usikkerhet rundt både om hvorvidt, når og med hvilket beløp en transaksjon skal regnskapsføres, når det er usikkerhet rundt måling av vederlaget. I en transaksjon mellom nærstående vil det typisk være usikkerhet ved målingen.

2. I tillegg pålegger regnskapsloven at direkte kjøpsutgifter skal innregnes i anskaffelseskosten, regnskapsloven § 5–4.

KONTINUITETSGJENNOMSKJÆRING

Begrepet transaksjon er ikke spesifikt definert verken i lovteksten eller i forarbeidene til regnskapsloven av 1998, men det fremgår klart av både forarbeidene og god regnskapsskikk³ at det finnes transaksjoner som ikke skal behandles som *regnskapsmessige* transaksjoner. NOU 2015:10 bruker begrepet *transaksjoner uten økonomisk innhold*. Etter gjennomgangen av både NOU 1995:30 og Ot.prp. nr. 42 (1997–98)⁴ oppsummeres gjeldende rett i NOU 2015:10 på s. 67 med at to dimensjoner bør være til stede for at en transaksjon skal kunne regnskapsføres etter transaksjonsprinsippet: uavhengige parter (kalt uavhengighetsdimensjonen) og reell overføring av risiko og kontroll (kalt innholdsdimensjonen). En transaksjon må ha et reelt innhold. «Ved kjøp og salg innebærer det at partene hver for seg aksepterer prisen som uttrykk for verdien av ytelsen» (Ot.prp. nr. 42 (1997–98), s. 87). Gjennom at hver av de uavhengige partene aksepterer en pris, vil denne normalt gi uttrykk for markedsprisen på transaksjonstidspunktet. Som tidligere behandlet vil denne dimensjonen innebære overføring av risiko og kontroll. Kvifte (2004, s. 9) påpeker at «[k]ontrollovergangen er imidlertid bare relevant for regnskapsføringstidspunktet, ikke for gjennomskjæringsspørsmålet». Det er således endring av risiko som er vesentlig i vurderingen av om en transaksjon har reelt økonomisk innhold eller ikke. Et eksempel på transaksjoner som ikke er reelle, er ulike former for salgs- og gjenkjøpsavtaler (NRS(V) Regnskapsføring av inntekt pkt. 2.1). Mellom nærstående parter er det per definisjon ikke en uavhengig kontroll av prisingen i en avtale om kjøp/salg, men prisingen vil imidlertid i mange tilfeller allikevel gi uttrykk for en reell markedspris. Det finnes utallige reelle kjøps-/salgstransaksjoner mellom konsernselskaper som regnskapsføres som ordinære transaksjoner. Disse transaksjonene har gjerne det til felles at de finner sted «mellom to parter som hver for seg ivaretar sine interesser» (NRS(D) Kontinuitetsgjennomskjæring pkt. 5.1). Samtidig bør

3. I dagens regulering behandler NRS kontinuitetsgjennomskjæring i fusjon, fisjon, konsernintern omorganisering, tingsuttak og når flere avtaler må ses i sammenheng for å forstå økonomisk realitet.

4. Departementet støtter seg på IFRS når det beskriver innholdet i reelle transaksjoner: «Regnskapsmessig transaksjon skal ha reelt innhold. Departementet viser i den forbindelse til IAS 'Framework for Preparation and Presentation of Financial Statements'.» (Ot.prp. nr. 42 (1997–98) s. 87).

man, særlig som revisor, være spesielt observant også ved slike kjøps- og salgstransaksjoner dersom *hensikten* med dem ikke er å skape inntjening: et selskap kan for eksempel selge varer til et nærstående selskap rett før årsskiftet i den hensikt å blåse opp resultatet i inneværende periode.

Dersom de to dimensjonene ikke er til stede, skal det foretas kontinuitetsgjennomskjæring, det vil si at selgers bokførte verdier videreføres i kjøpers regnskap. Dersom det er avtalt et annet vederlag enn de bokførte verdiene, korrigeres denne differansen direkte mot egenkapitalen hos kjøper og selger (kontinuitetsdifferanse). En parallell er regnskapsmessig håndtering av et konsernbidrag. Vurderingsnivået vil være avgjørende når kontinuitetsgjennomskjæring skal vurderes. En transaksjon kan ha reelt økonomisk innhold for hver av partene i en transaksjon, for eksempel selskaper i et konsern, mens ved vurderingen for konsernet som helhet vil transaksjonen være uten økonomisk innhold.

Vi vil i neste kapittel se nærmere på regelverket knyttet til kontinuitetsgjennomskjæring. Vi skiller her mellom egenkapitaltransaksjoner, fusjon/fisjon og kjøps- og salgstransaksjoner knyttet til overdragelse av virksomhet mellom selskaper under samme kontroll (omorganiseringer).

MER OM KONTINUITETSGJENNOMSKJÆRING

EGENKAPITALTRANSAKSJONER

Egenkapitaltransaksjoner⁵ defineres i NOU 1995 som «transaksjoner mellom selskap og eiere» (NOU 1995:30, s. 69), og det slås fast at transaksjonsprinsippet også skal ligge til grunn for egenkapitaltransaksjoner, inklusiv kravet om måling av vederlag til virkelig verdi, men det understrekes at egenkapitaltransaksjoner er kjennetegnet ved at de er ensidige, og at det ikke finnes en uavhengig part. Dermed vil det normalt heller ikke bli innregnet gevinst eller tap i slike transaksjoner. (NOU 1995:30; Johnsen & Kvaal, 1999, s. 19). NOU 1995 viser her til Skinner (1987), som slår fast at «[o]ne cannot make a gain or loss on dealing with oneself». Prinsipielt synes det som om egenkapitaltransaksjoner skal behandles annerledes enn andre transaksjoner, som følge av at uavhengighetsdimensjonen definitivt ikke er til stede. Men samme

utredning slår fast i forbindelse med drøftelser om fisjon at «[e]tter transaksjonsprinsippet skal tingsuttaket og tingsinnskuddet måles til virkelig verdi» (NOU 1995:30, s. 77). Denne behandlingen fremstår noe unyansert med utgangspunkt i transaksjonsprinsippets innhold, ettersom for eksempel en aksjonær som eier 100 prosent av aksjene i et selskap, ikke får endret sin risiko ved et tingsuttak. Vedkommende vil ved sin eierposisjon til nettoeiendelene i selskapet ha samme risiko, enten direkte til eiendelen eller indirekte via aksjeeie, men kontrollen vil være mer direkte etter uttaket. Rent prinsipielt vil man kunne hevde at denne transaksjonen innebærer risikooverføring på selskapsnivå, men ikke på aksjonærnivå.

NRS(D) Regnskapsføring av inntekt fra oktober 1996 introduserte, antagelig inspirert av lovforarbeidene, løsningen med å inntektsføre gevinster ved tingsuttak med at «[e]tter transaksjonsprinsippet skal transaksjoner regnskapsføres til virkelig verdi» (nr. 5.7). Praksis den gangen var å regnskapsføre tingsuttak til bokført verdi. I dagens regulering angir NRS(V) Regnskapsføring av inntekt 7.10.3⁶ at innregning av gevinst ved tingsuttak har en begrensning «med mindre uttaket er gjenstand for kontinuitetsgjennomskjæring». Standarden henviser til NRS(F) Fisjon. En rimelig tolkning er at dersom en tilsvarende fisjon skulle vært kontinuitetsgjennomskåret, skal tingsuttaket også kontinuitetsgjennomskjæres.

Løsningen med å inntektsføre verdistigningen ved tingsuttak følger ikke bare hovedregelen i transaksjonsprinsippet, måling til virkelig verdi, men også kongruensprinsippet, det vil si at all verdiøkning i egenkapital ved opptjening skal fremgå av resultatregnskapet. Det kan virke litt underlig at en eier kan generere regnskapsmessig resultat i form av gevinst ved å ta ut en eiendel for eksempel som et utbytte. Vi har ikke sett noen reell drøftelse av om kongruensprinsippet skulle vært unntatt i dette tilfellet. En løsning kunne vært å vurdere tingsuttaket til virkelig verdi, men at endringen bare vises i avstemming av egenkapitalen.

5. Egenkapitaltransaksjoner vil typisk være utbytte, aksjeemisjoner som øker selskapskapitalen, og kapitalnedsettelse.

6. Det er verd å merke seg at dette er en veiledning fra Norsk Regnskapsstiftelse. Stiftelsen utgir veiledninger for å «oppnå økt forståelse for hvordan regnskapslovens grunnleggende prinsipper kommer til anvendelse og større grad av ensartet praksis» (Statusrapport 2013 Regnskapsstandardstyret i Norsk Regnskapsstiftelse).

TABELL 1

Tak: alltid kontinuitets-gjennomskjæring*	En eier eller eiergruppe har absolutt kontroll (> 90 %) eller identisk eiersammensetning på overdragende og overtagende foretak
Tilfeller mellom gulv og tak må vurderes nærmere ut fra om det er en regnskapsmessig transaksjon eller en transaksjon uten økonomisk innhold	«For fusjoner hvor det ikke er åpenbart om oppkjøps- eller kontinuitetsmetoden skal benyttes, må metodevalget forankres i regnskapsloven på en slik måte at regnskapsføringen av fusjonen gir et rettviseende bilde av de økonomiske realiteter i fusjonen, jf. regnskapsloven § 3-2a.» (NRS 9 pkt. 4)
Gulv: alltid regnskapsmessig transaksjon til virkelig verdi og bruk av oppkjøpsmetoden	Ingen eier har, via eierskap, avtale eller på annen måte, kontroll på overdragende og overtagende foretak

* NRS 9 skiller også mellom selskapskontinuitet og konsernkontinuitet, men dette er ikke vesentlig for vår drøfting i denne artikkelen.

Regnskapsretten står på egne ben og skal i utgangspunktet ikke være påvirket av andre rettsområder, men når det gjelder egenkapitaltransaksjoner, er den sterkt forbundet med selskapsretten. Kort oppsummert er selskapsrettslig regulering i dag noe ulik på tingsuttak og tingsinnskudd.

- a) Tingsinnskudd⁷, asl/aasl §§ 2–7 (1) og 10–12 (1): – Tingsinnskudd skal vurderes til virkelig verdi, med mindre det følger av regnskapsloven at innskuddet skal videreføres til balanseførte verdier.⁸ Regnskapsrettslig er hovedregelen også virkelig verdi, men tingsinnskudd i form av en videreføring av virksomhet ved stiftelse av heleid datterselskap *kan* imidlertid kontinuitetsgjennomskjæres (NRS(D) Kontinuitetsgjennomskjæring). I utgangspunktet gjelder dette kun tingsinnskudd som representerer egen virksomhet. Schwencke et al. (2016, s. 486) argumenterer for at dette også må gjelde når aksjer i datterselskaper overføres. Regnskapsrettens behandling binder altså selskapsrettslig behandling.
- b) Tingsuttak⁹, asl/aasl § 3–6 (2): Ethvert uttak «som direkte eller indirekte kommer aksjeeieren til gode», skal «beregnes etter virkelig verdi på dagen for overføringen». Av lovforarbeidene fremgår det at det her «ikke nødvendigvis er parallellitet» mellom regnskapsretten og selskapsretten. Bestemmelsen gir

ikke anvisning om regnskapsmessig løsning. Så selv om det ut fra regnskapsretten skjer en kontinuitetsgjennomskjæring, må selskapsretten ta hensyn til blant annet likhetsprinsippet mellom aksjonærene.

FUSJON OG FISJON

Dagens regnskapsregulering om kontinuitetsgjennomskjæring for foretak under samme kontroll har kommet lengst på områdene fusjon og fisjon. Den endelige standarden NRS 9 Fusjon har høyest autoritet og fremstår også mest gjennomarbeidet. Helt overordnet kan den oppsummeres som i tabell 1.

Fisjon regnskapsføres som transaksjon eller kontinuitet avhengig av fisjonens innhold (NRS(F) Fisjon pkt. 22). Ved uendret eierskap i foretakene etter fisjonen skal det kontinuitetsgjennomskjæres. Uendret eierskap gjelder ikke bare på selskapsnivå, men vil også være situasjonen i konsernforhold der det er uendret eierskap høyere i konsernstrukturen. En fisjon i heleide datterselskaper *skal* dermed kontinuitetsgjennomskjæres.

KJØPS- OG SALGSTRANSAKSJONER KNYTTET TIL OVERDRAGELSE AV VIRKSOMHET MELLOM SELSKAPER UNDER SAMME KONTROLL (OMORGANISERINGER)

Kjøps- og salgstransaksjoner kan omfatte én virksomhet eller én eller flere enkeltiendeler. Vi omtaler her ikke transaksjoner som inngår i det normale varekretsløpet, fordi disse vil være regnskapsmessige transaksjoner.

Vi trenger også på dette området å foreta en kort omtale av forholdet til selskapsretten. Asl/aasl § 3–9 (1) slår fast at transaksjoner «skal grunnes på vanlige forretningsmessige vilkår og prinsipper». I Ot.prp. nr. 43 (1998–99) ble det drøftet om det skulle gjøres unntak i de selskapsrettslige reglene basert på regnskapsmes-

7. Det vil si at eiendeler skytes inn i et selskap mot vederlag i aksjer.
 8. Det er en grense for hva som kan regnes som aksjeinnskudd: «Eiendeler som ikke kan balanseføres etter regnskapsloven, kan ikke brukes som aksjeinnskudd» (asl §§ 2–7 og 10–12 (1)). Justisdepartementet kommenterer: «Når det gjelder verdsetting av tingsinnskudd, er det en nær sammenheng mellom regnskapsreglene og aksjelovenes regler» (Ot.prp. nr. 65 (1998–99), s. 19).
 9. Det vil si at én eller flere eiendeler tas ut av et selskap ved overføring til aksjeeierne.

sig kontinuitetsgjennomskjæring, men Justisdepartementet konkluderte i Ot.prp. nr. 65 (1998–1999) med at når det gjennomføres kjøps-/salgstransaksjoner, også mellom heleide foretak, pålegger aksjeloven «*vanlige forretningsmessige vilkår og prinsipper*». Det finnes intet unntak ved salg av virksomhet.¹⁰

Regnskapsregulering av slike transaksjoner har, som sagt, vært problematisk. NRS gav ut et diskusjonsnotat om kontinuitetsgjennomskjæring i år 2000. I 2006 forsøkte stiftelsen å få en mer ensartet praksis rundt kontinuitetsgjennomskjæring ved å sende ut på høring NRS(HU) Omorganiseringer. Høringsforslaget tok utgangspunkt i vurdering av uavhengighetsdimensjonen. Innholdsdimensjonen skulle ikke tillegges noen vekt. Derimot skulle hvem som bestemte pris og prosess, være vesentlig. Alle omorganiseringer der «en eier kontrollerer mer enn 90 % av eierandelene i selskapene som er part i omorganiseringen» skulle alltid kontinuitetsgjennomskjæres. Ved eierandeler over 50 % skulle det foretas en vurdering. «Transaksjon styrt av morselskapet» (nr. 15), «hensikten med omorganiseringen» og om det «har vært nødvendig å føre reelle forhandlinger med minoritetseiere» (nr. 19) var vesentlige kriterier. Høringssvarene gav så lite støtte for løsningene i forslaget at dette ble trukket tilbake i 2007.

Diskusjonsnotatet fra 2000 har dermed blitt stående. Notatet regulerer primært konsernforhold, men er også tidvis relevant for overdragelser mellom selskaper under samme kontroll som ikke er i konsern. Utgangspunktet er her som ellers i regnskapsretten at «overdragelsen skal regnskapsføres på den måten som best samsvarer med de underliggende realiteter» (NRS(D) Kontinuitetsgjennomskjæring). I dette notatet er momentene absolutt kontroll med datterselskapet (eierandel større enn 90 %) og vederlagets form (aksjer eller penger) avgjørende for om en overdragelse utenom ordinær kjøps- og salgstransaksjon skal regnes som en transaksjon eller ikke. Fra behandlingen over gjentar vi at der det er ytet vederlag som er ment å gi

.....

10. Regnskapsloven hadde frem til 2005 regler om kontinuitetsunntak som et unntak fra transaksjonsprinsippets måling til virkelig verdi av vederlaget. Departementet begrunner: «Endelig IFRS 3 tillater ikke unntak fra oppkjøpsmetoden. Departementet mener regnskapsloven bør tilpasses IFRS i samsvar med transaksjonsprinsippet på dette punktet, og foreslår at gjeldende kontinuitetsunntak oppheves.» (Ot.prp. nr. 39 (2004–2005), s. 67) Brandsås og Kvifte anfører at harmoniseringshensynet «har ikke vært egnet til å rydde opp i områder der praksis har vært uensartet» (2010, s. 58).

uttrykk for virkelig verdi, skal det mye til for å foreta en regnskapsmessig kontinuitetsgjennomskjæring. Imidlertid påpekes det at «aksjeloven/allmennaksjeloven §3–9 er en rent selskapsmessig regel som ikke er til hinder for at det foretas kontinuitetsgjennomskjæring ved regnskapsføringen av konserninterne overdragelser i en utstrekning denne løsningen anses regnskapsfaglig korrekt» (NRS(D) Kontinuitetsgjennomskjæring, pkt. 3). Den inkonsekvente, paradoksale følgen ved manglende kontinuitetsgjennomskjæring av interne omorganiseringer i selskapsregnskapene vil ofte være balanseføring av goodwill, som er egenutviklet under samme kontroll, og med manglende uavhengig måling, og derigjennom en faktisk usikker og skjønnsmessige verdimåling. Tilsvarende inkonsekvens vil oppstå for andre eiendeler med merverdier som ikke er tillatt oppskrevet.

Det kan synes som om det skal mer til for å kontinuitetsgjennomskjære når omorganisering skjer i form av kjøps-/salgstransaksjon sammenlignet med om det er fusjon/fisjon (Schwencke et al. 2016). De stiller spørsmål ved om slik regnskapsføring gjenspeiler de økonomiske realitetene, men skriver samtidig at det kan argumenteres for at «konsernregnskapets oppgave er å eliminere slike interngevinster, mens selskapsregnskapene skal gjenspeile den transaksjonen som faktisk er gjennomført» (s. 148). Dermed blir resultatet at juridisk form synes å påvirke regnskapsmessig behandling.

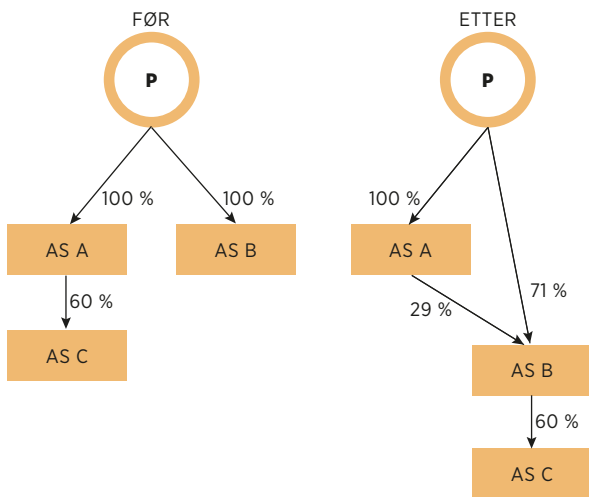
NOU 2015:10 omtaler og kritiserer NRS for ikke å ha kommet til en regulatorisk løsning ved en «autoritativ veiledning for når omorganiseringer skal regnskapsføres til henholdsvis kontinuitet eller virkelig verdi» (s. 356).

DEL 2: EMPIRI

NRS(D) Kontinuitetsgjennomskjæring anfører at «praksis antas å være uensartet ved andre typer overdragelser» enn fusjon og fisjon. Vi vil nå presentere noen faktisk gjennomførte transaksjoner for å illustrere prinsippene som er diskutert tidligere i artikkelen. Vi vil i tillegg komme med egne refleksjoner om hvordan vi mener dagens regelverk bør forstås. Casene er anonymiserte og er alle hentet fra norsk regnskapspraksis de siste ti årene. Våre informasjonskilder har kun vært offentlige årsregnskaper fra Regnskapsregisteret.

Det er, så vidt vi er kjent med, ikke tidligere publisert norsk empirisk materiale som kan bidra til å forstå

FIGUR 1

hvordan norske regnskapsprodusenter og revisorer tolker dagens regelverk knyttet til kontinuitetsgjennomskjæring. Utgangspunktet for den empiriske delen av denne studien er at vi ble gjort kjent med regnskapsføringen som var foretatt i forbindelse med case 1 og 3, og fant disse casene interessante. Deretter brukte vi Ravn Info og søkte opp selskaper som har innregnet immaterielle eiendeler, herunder goodwill, i selskapsregnskapet i årsregnskapet i 2013, og undersøkte om det fantes informasjon i noen av disse regnskapene som viste at de hadde gjennomført en transaksjon der partene var under felles kontroll. Denne måten å finne caser på innebærer at vi må begrense oss til å diskutere transaksjoner der problemstillingen knytter seg til regnskapsprodusentenes valg av virkelig verdi istedenfor kontinuitetsgjennomskjæring. I et av casene var det i samme regnskapsperiode gjennomført flere transaksjoner under samme kontroll, én ble kontinuitetsgjennomskåret, og én ble gjennomført til virkelig verdi. Foretakene i casene benytter regnskapslovens alminnelige regler (god regnskapsskikk).

Empirien presenteres i en fortolkende casetradisjon der hensikten med casene er å vise hvordan dagens regnskapsregler knyttet til kontinuitetsgjennomskjæring tolkes. På grunn av begrensningene som er nevnt over, kan empirien i liten grad brukes generaliserende (lav ekstern validitet).

Case 1: Salg av kontrollerende aksjepost

En personlig aksjonær (P) eier 100 prosent i AS A og AS B. Selskap A utarbeider ikke konsernregnskap som følge av forenklingsreglene for små foretak.

- Salg av kontrollerende aksjepost (60 prosent) i AS C fra AS A til AS B. Salget medfører en betydelig gevinst i selskap A, og sum vederlag (virkelig verdi) danner kostpris for aksjene i AS C.
- På slutten av samme regnskapsår foretas det en emisjon i AS B rettet mot AS A. Etter emisjonen eier AS A 29 prosent i AS B.

Eierinteressene før og etter kan illustreres slik (se figur 1).

Transaksjonsprinsippet legger til grunn at salget av aksjeposten skal føres til virkelig verdi dersom dette er en transaksjon med et reelt innhold, det vil si at det har funnet sted en overføring av risiko og kontroll. Ifølge Kvifte (2008) vil virksomhetsoverdragelser «normalt styres av eierne, og hvis dette er de samme hos begge transaksjonspartene, så er det vanskelig å se at det har funnet sted en overføring av risiko og kontroll» (s. 72). NRSs diskusjonsnotat om kontinuitetsgjennomskjæring legger til grunn at et hovedelement i den konkrete vurderingen som må foretas, vil være morselskapets eierkontroll, og hevder videre at det vil være en sterk presumpsjon mot regnskapsføring som transaksjon dersom mors eierandel er større enn 90 prosent, slik som i denne casen. I dette tilfellet overdras ikke en hel virksomhet, men en aksjepost på 60 prosent i et selskap, men det synes klart at transaksjonen ikke er en alminnelig kjøps-/salgstransaksjon, det vil si en del av selskapenes varekretsløp, men må ses på som en omorganisering. Det mest interessante er at transaksjonen finner sted mellom parter som er 100 prosent kontrollert av en personlig aksjonær. Det er altså ikke en konsernintern omorganisering, men en omorganisering mellom selskaper som er i personlig eie. Diskusjonsnotatet legger til grunn at innholdet i notatet kan være relevant også når selskaper som overdras, er under samme kontroll, men ikke i konsern. Notatet fremhever ellers som et moment i spørsmålet om hvorvidt en overdragelse er en transaksjon eller ikke,

hvorvidt selskapene har en selvstendig beslutningsprosess. Dette er neppe tilfellet her.

Vi gjør oss følgende refleksjoner: Dersom omorganiseringer mellom to heleide datterselskaper som eies av én og samme personlige aksjonær, regnskapsføres til virkelig verdi, og dette er i samsvar med dagens regnskapsregulering på området, kan en vanskelig tenke seg omorganiseringer som skal kontinuitetsgjennomskjæres. Salgstransaksjonen og egenkapitaltransaksjonen samlet fremstår også på selskapsnivå i AS A som transaksjoner uten økonomisk innhold. Et argument som taler imot kontinuitetsgjennomskjæring (fremmes av KPMG i høringsuttalelsene til NRS(HU)), er at det er den enkelte juridiske enheten som må være regnskapsenheten i selskapsregnskapene, ikke morselskapet. Som det hevdes av Kvifte (2008), vil imidlertid et slikt syn prinsipielt sett kreve endringer i NRS 9. Når det ikke utarbeides konsernregnskap, blir det i tillegg et poeng at det ikke fremkommer i regnskapet om transaksjoner blir ansett som interne og dermed ville blitt eliminert i konsernregnskapet. Dersom dette i motsatt fall hadde blitt ansett som transaksjon på konsernnivå, hadde det blitt utarbeidet merverdi-analyser eller blitt opplyst om grunnlaget for verdsettelsen. Det hører med til historien at AS A er under konkursbehandling, og AS B er oppløst.

Case 2: Salg av virksomhet til heleid datterforetak av eiendomsmeglerforetak

- a) Et foretak A (ikke AS) stifter AS B.
- b) AS B kjøper virksomhet fra morforetak A, med innregning i AS B til virkelig verdi. Årsberetningen i AS B oppgir at selskapet har kjøpt en «estimert goodwill» og driftsmidler. Kjøpet er finansiert med gjeld til mor.¹¹

Morselskapet eier den nystiftede datteren 100 prosent, og mottakerselskapet er et tomt selskap. Allikevel er transaksjonen innregnet hos kjøper som en regnskapsmessig transaksjon. Regnskapsmessig er transaksjonen som gjennomføres, sammenlignbar med at foretak A

skyter virksomheten inn som tingsinnskudd i forbindelse med stiftingen av datterselskapet. I henhold til NRS(HU) skulle denne transaksjonen vært kontinuitetsgjennomskåret, mens den i henhold til NRS(D) Kontinuitetsgjennomskjæring er aktuell for kontinuitetsgjennomskjæring.

Rent prinsipielt er det som påpekt av Kvifte (2008) lite grunnlag for å hevde at det finner sted en overføring av risiko og kontroll i slike situasjoner der eierne er de samme hos begge transaksjonspartene. At kjøpet er internfinansiert, er ytterligere et argument for at det ikke finner sted noen overføring av risiko og kontroll (jf. Kvifte, 2008). Som det påpekes i diskusjonsnotatet, synes praksis knyttet til stiftelse av datterselskap med tingsinnskudd imidlertid å være at kontinuitetsgjennomskjæring anvendes i en viss utstrekning, det vil si at regnskapsreglene ikke tolkes dithen at det er et krav om kontinuitetsgjennomskjæring. Basert på at det er ulike juridiske organisasjonsformer ville en fisjon antagelig ikke vært mulig.

Våre refleksjoner er at dette virksomhetssalg fremstår som en omorganisering som burde vært kontinuitetsgjennomskåret selv om formell form er kjøps-/salgstransaksjon med vederlag. Regnskapsprodusenten opererer dessuten etter vår mening med en lite pålitelig måling, ved at det i styrets beretning oppgis at selskapet «kjøpte en *estimert goodwill*» (vår utheving). Samtidig ser vi at dersom transaksjonen hadde vært gjennomført med tingsinnskudd, synes det ikke å være noe krav til kontinuitetsgjennomskjæring etter dagens lovgivning, på tross av at dette gir manglende samsvar med kravene som stilles i NRS Fusjon.

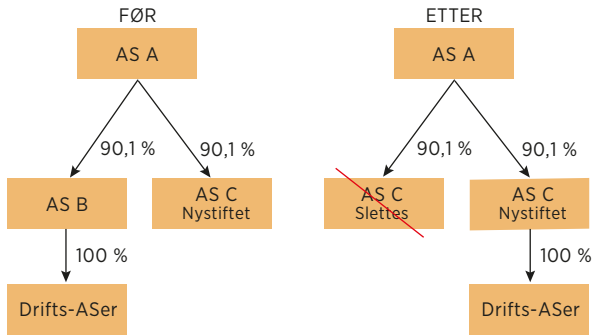
Case 3: Salg av aksjer i konsern

Et stort industrikonsern AS A eier 90,1 prosent av AS B, som driver et stort underkonsern via flere drifts-AS-er.

- a) AS A nystifter AS C.
- b) AS C kjøper all virksomhet fra AS B til virkelig verdi. AS B inntektsfører en betydelig gevinst fra salget. I konsernregnskapet til AS C allokeres en betydelig del av kjøpesummen til goodwill. I konsernregnskapet til morselskapet AS A er transaksjonen eliminert.
- c) AS B avvikles umiddelbart etter salget. I avviklingsregnskapet fremkommer salgssummen som langsiktig fordring på konsernselskaper.

11. På grunn av fusjoner i mor, har det ikke lyktes oss å avdekke hvordan selger har behandlet transaksjonen i sitt regnskap.

FIGUR 2

Eierinteressene før og etter kan illustreres slik (se figur 2).

Med utgangspunkt i transaksjonsprinsippet bør også dette salget regnskapsføres til virkelig verdi dersom dette er en transaksjon med et reelt innhold. Som presentert tidligere legger NRS i sitt diskusjonsnotat om kontinuitetsgjennomskjæring til grunn at et hovedelement vil være morselskapets eierkontroll, og at det vil være en sterk presumpsjon *mot* kjøps-/salgstransaksjon dersom mors eierandel er større enn 90 prosent, slik som i denne casen. Videre er det et tomt selskap som overtar virksomheten. Dette er også et moment som taler for kontinuitetsgjennomskjæring (jf. NRS(D) Kontinuitetsgjennomskjæring, pkt. 5.4.2). Til sist hører det med at det er i stor grad goodwill som overdras, med tilhørende komplisert verdimåling.

Etter vår mening viser case 3 tydelig dilemmaet med at omorganiseringer kan regnskapsføres ulikt avhengig av juridisk form: Hadde transaksjonen vært gjennomført som en fisjonsfusjon, skulle transaksjonen ha blitt kontinuitetsgjennomskåret fordi én eier har absolutt kontroll. Det samme ville vært tilfellet ved en ren fisjon. Hvorvidt eiersammensetningen av minoriteten i B og C er identisk, kommer ikke klart frem av regnskapene, men etter vår oppfatning bør dette være av liten betydning for hvorvidt man skal gjennomføre kontinuitetsgjennomskjæring i regnskapet, ettersom majoritets-eier har over 90 prosent kontroll,¹² og man

ved å foreta kontinuitetsgjennomskjæring sikrer at man følger det generelle regnskapsmessige prinsippet om at like transaksjoner skal behandles likt. Det følger imidlertid klart av aksjelovens regler at overføringen selskapsrettslig må gjennomføres til virkelig verdi, og dette blir naturligvis ekstra viktig ettersom det er minoritetsaksjonærer involvert.

Case 4: Virksomhetsoverdragelse – salg av finansieringsforetak

Et stort foretak A (ikke AS) selger sin spare- og utlånsvirksomhet til nystiftet, heleid datterdatter. Det nystiftede foretaket blir dermed et finansforetak. I årsregnskapene oppgis det at dette skjer til virkelig verdi, men det er ikke noe beløp som er innregnet som goodwill, men det er innregnet immaterielle eiendeler knyttet til «bruksretter til programvare og tilknytningsavgift» vedrørende betalingsformidling.

For finansforetak er det IFRS-regler som i stor grad benyttes. På finansielle eiendeler og gjeld er det for slike foretak en større adgang til å benytte virkelig verdi (jf. FOR-1998-12-16-1240 Forskrift om årsregnskap m.m. for banker, finansieringsforetak og morselskap for slike). Datterselskapet er nystiftet og 100 prosent eiet av mor, og casen er dermed ellers sammenlignbart med case 2. Dette taler isolert sett for kontinuitetsgjennomskjæring. Bruk av IFRS-reglene gjør imidlertid at man her antagelig kunne ha gjennomført en oppskrivning til virkelig verdi uten å gjennomføre denne transaksjonen (med unntak for goodwill). Dette taler for regnskapsføring til virkelig verdi.

For oss kan det virke underlig at en slik virksomhet verdsettes til virkelig verdi, uten tilordning av noe verdi til goodwill. Uten at det er beskrevet i årsregnskapene, kan mye etter vår mening tyde på at overdragelsen egentlig er gjennomført til kontinuitet når det gjelder merverdier knyttet til goodwill.

Case 5: Konsernintern omorganisering

- Et heleid datterselskap AS A i stort internasjonalt konsern kjøper et NUF, altså en virksomhet fra utenlandsk søsterselskap. Transaksjonen oppgis til virkelig verdi, og det innregnes en betydelig goodwill.

I morselskapets konsernregnskap elimineres transaksjonen.

12. I tillegg synes også deler av minoriteten i denne casen å være direkte kontrollert av majoritets-eier.

b) Det samme datterselskapet AS A gir alle aksjer i flere datterselskap og felles kontrollerte virksomheter som ekstraordinært tingsutbytte til morselskapet. I regnskapet til AS A er det beskrevet at aksjene i datterselskapene er fraregnet med bokført verdi,¹³ mens aksjene i felleskontrollert virksomhet er fraregnet til virkelig verdi.¹⁴ Det er ut fra regnskapet ikke mulig å se hvordan gevinst på aksjene i felleskontrollert virksomhet er innregnet, men basert på noten endring i egenkapitalen må gevinsten være resultatført.

Transaksjon a) anses å være en regnskapsmessig transaksjon i selskapsregnskapene, selv om det, så langt vi kan se, dreier seg om omorganisering av virksomhet internt mellom heleide konsernselskaper. Se tidligere omtale av slike transaksjoner. Et spesielt trekk ved transaksjonen er at selger er et utenlandsk søsterselskap. Selgers regnskapsmessige behandling er ikke kjent for oss.

Transaksjonene i b) er sparsomt omtalt. Det ser for oss ut til at foretaket benytter regnskapsreglene for fusjoner analogt med kjøps-/salgstransaksjoner med hensyn til om kontinuitetsgjennomskjæring skal foretas eller ikke. (I en fusjon vil kontrollen før og etter i virksomheten/eiendelene som overdras, brukes som vurderingskriterium.)

Konsekvensen av foretakets behandling i denne casen er altså at hvor stor eierandel man har i underliggende salgsobjekt, blir avgjørende for om den skal registreres til virkelig verdi eller kontinuitetsgjennomskjæring med tidligere bokført verdi. Tingsutbytte internt i et konsern som består av aksjer i et heleid datterselskap, kontinuitetsgjennomskjæres, mens andeler i felleskontrollert virksomhet regnskapsføres til virkelig verdi. Selv om transaksjonen omhandler en aksjepost i et felles kontrollert selskap, blir ikke avtaleprisen i en intern omorganisering avtalt mellom eierne. Transaksjonen er ikke mer økonomisk realitet og behøver ikke medføre en mer pålitelig måling, selv om eierandelen i salgsobjektet er under grensen for kontroll.

Tidligere i artikkelen har vi beskrevet reguleringen av omorganiseringer. Vi har sett at det er åpning for betydelig skjønn for når en kjøps-/salgstransaksjon i forbindelse med omorganiseringer bør eller skal kontinuitetsgjennomskjæres. Casene vi har diskutert, viser selvfølgelig bare noen ytterst få av alle slike transaksjoner som er gjennomført de siste årene, og er på ingen måte uttrykk for eller forsøk på å være et representativt utvalg. Uten at det skal ha noen innvirkning på diskusjonen, registrerer vi at nærmest samtlige av de store revisjonsselskapene er representert som revisorer for de ulike foretakene. Vi registrerer imidlertid at listen synes å ligge overraskende høyt for kontinuitetsgjennomskjæring.

DEL 3: KONTINUITETSGJENNOMSKJÆRING I IFRS

Vi vil i denne delen av artikkelen presentere kontinuitetsgjennomskjæring slik det er regulert i IFRS, og kommentere hvorvidt bruk av IFRS ville gitt andre caseløsninger enn dem vi så i forrige kapittel.

Også internasjonalt er virksomhetssammenslutninger under felles kontroll et problematisk område som det per i dag ikke er etablert tilfredsstillende regulering for. IFRS er først og fremst et konsernregnskapsspråk.

IAS 27,¹⁵ som regulerer behandlingen i separat finansregnskap,¹⁶ har en direkte bestemmelse om kontinuitetsgjennomskjæring (IAS 27.13), det vil si videreføring av de bokførte verdiene, ved omstrukturering internt i et konsern. Dersom det etableres et nytt morforetak (B) som får kontroll over et morforetak (A) ved å utstede aksjer i B som gis som vederlag for aksjene i A, og eiersitsen er lik før og etter, skal transaksjonen ikke endre de balanseførte verdiene. De gamle regnskapsmessige verdiene i A skal videreføres i B. Dette minner mye om vårt case 1, bortsett fra at det der ikke var noe selskap på toppen, men en personlig aksjonær.

Ved tingsutbytte skal utdelte eiendeler også under IFRS måles til virkelig verdi (IFRIC 17.11¹⁷). På generalforsamlingstidspunktet innregnes en gjeld lik vir-

15. IAS 27 Separat finansregnskap.

16. Det frivillige separate finansregnskapet i IFRS er i mange henseende likt det lovpålagte selskapsregnskapet for norske foretak. Uten at det har betydning for temaet i denne artikkelen, må det presiseres at det er noe ulike måleregler, og generelt kan vi ikke behandle separat finansregnskap og selskapsregnskap som synonymer.

17. IFRIC 17 Utdeling av ikke-kontante eiendeler til eierne.

13. Foretaket oppgir ingen forklaring på hva som var den virkelige verdien.

14. Bruk av bokførte verdier og virkelige verdier fremkommer i note over endring i egenkapital og beskrivelsen av tingsuttaket.

kelig verdi av det som skal deles ut. Når eiendelen overføres, resultatføres differansen mellom gjeld, målt til virkelig verdi, og eiendelens bokførte verdi (IFRIC 17.14).

IFRS 3 regulerer virksomhetssammenslutninger¹⁸ og pålegger bruk av oppkjøpsmetoden¹⁹ og ny måling til virkelig verdi. I virkeområdet til IFRS 3 bestemmes det at standarden ikke skal gjelde virksomhetssammenslutninger under samme kontroll (IFRS 3.2c)²⁰. I denne standardens vedlegg B Veiledning i anvendelse²¹ er det utmyntet at «under felles kontroll» betyr foretak som kontrolleres²² av samme eier både før og etter virksomhetsendringen. Det er ikke begrenset til at investor er et selskap – investor kan like gjerne være en person eller gruppe personer. En endring i størrelsen på ikke-kontrollerende eierinteresser er heller ikke relevant.

Konsekvensen av at virksomhetssammenslutninger under samme kontroll faller utenfor virkeområdet til IFRS 3, er at behandlingen av slike avtaler ikke er direkte regulert. Regnskapsprodusentene er dermed, på lik linje med andre uregulerte områder, henvist til å velge regnskapsmessig behandling ut fra veiledningshierarkiet i IAS 8.10. Kjernen i bestemmelsen er at regnskapsprodusenten skal vurdere hvilken løsning som oppfyller regnskapets formål. En lojal regnskapsprodusent vil vurdere hvilken løsning som best ivaretar regnskapbrukernes behov. Det er også et generelt krav i innregningen av en eiendel at verdien kan måles pålitelig (IASB 2010 CF nr. 4.44). EFRAG²³ (2011) er klare på at manglende regulering har ført til ulik praksis for hvordan foretaksintegrasjoner under felles kontroll behandles. De kritiserer IASB og mener det er uheldig regulering å henvise til de generelle bestemmelsene i IAS 8. De hevder at

veiledningshierarkiet²⁴ i denne standarden fort kan peke tilbake til IFRS 3. Standardsetter burde heller regulere hvordan den regnskapsmessige behandlingen skal foretas. En mastergradsoppgave på BI høsten 2016²⁵ peker også i retning av at tenkingen til fire av fem av fagavdelingene i de store revisjonsselskapene er å bruke reguleringen i IFRS 3 også på virksomhetssammenslutninger under samme kontroll der det er minoritetsinteresser involvert. En slik praksis synes å bygge på «krav i IFRS-er som omhandler lignende og tilknyttede spørsmål» (IAS 8.11a). Vi opplever dette underlig fordi et karakteristisk trekk ved virksomhetssammenslutning under samme kontroll jo nettopp er betydelige ulikheter med andre virksomhetssammenslutninger. En slik analog bruk av IFRS 3 kan fort etter vår mening føre til løsninger som ikke støtter hovedbestemmelsen i IAS 8.10a om at regnskapene skal være relevante for brukernes økonomiske behov når de tar beslutninger, og b) være pålitelige. Reguleringen i IFRS for øvrig er gjennomsyret av at innregning av egenutviklet goodwill ikke oppfyller brukernes behov.

Vi må huske at IFRS 3 regulerer innregning av selve virksomhetsskjøpet. Det betyr at når et konsernselskap kjøper fra et annet konsernselskap en kontrollerende eierinteresse i et tredje foretak, vil det i konsernregnskapet være en virksomhetssammenslutning under samme kontroll, mens det i selskapsregnskapet²⁶ vil være kjøp av aksje som en enkelteiendel. En aksjepost vil bli innregnet etter ulike standarder avhengig av eierstørrelse og omstendigheter for øvrig. En kontrollerende eierpost vil innregnes etter IAS 27 til anskaffelseskost. Etter hva vi kan se, er det ikke åpning for kontinuitetsgjennomskjæring, og anskaffelsen skal normalt innregnes til kostpris.

IASB har lenge²⁷ hatt regulering av virksomhetssammenslutninger under samme kontroll på sin agenda. Pågående prosjekt *Business combinations under common control* er fortsatt i fase 1 – forskningsfase. Som proaktiv deltaker i denne reguleringspro-

18. IFRS 3 Virksomhetssammenslutninger.

19. IFRS 3 benytter begrepet *overtakelsesmetoden*, men her har vi valgt å benytte GRS-terminologien.

20. Ekskludert fra virkeområde.

21. IFRS 3 vedlegg B: B1-B4.

22. I IFRS 10.7 er kontroll definert som makt til å styre, eksponert for variabel avkastning, og mulighet til å styre / til å påvirke avkastningen. Kontroll er et stort faglig tema innen IFRS, men i vår sammenheng her kan vi for enkelthets skyld forholde oss til at investor normalt må ha mer enn 50 prosent eierandel for å ha kontroll.

23. EFRAG er en sammenslutning av ulike nasjonale standardsettingsorganer i Europa og har intensjon om å være proaktiv og gi tidlig input i forbindelse med IASBs regulering av IFRS.

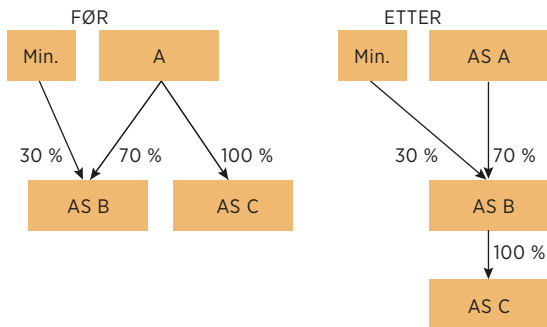
24. Også omtalt som kildehierarkiet (Baksaas & Stenheim, 2015).

25. Per dato upublisert.

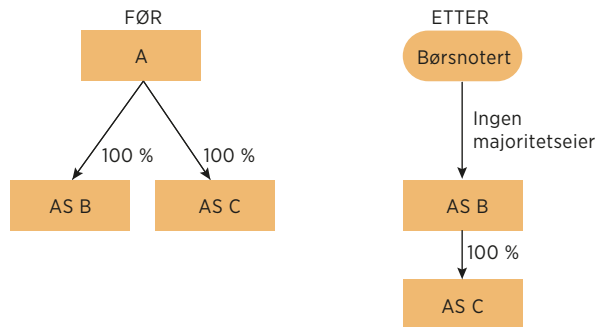
26. I denne sammenhengen setter vi likhetstegn mellom selskapsregnskapet etter regnskapsloven og separatregnskapet etter IFRS.

27. Kvifte (2004) påpeker at problemstillingen var en del av IFRS 3-prosjektet. Siste prosjektet har vært i gang siden 2007 i forbindelse med fastsettelsen av IFRS 3R.

FIGUR 3

FIGUR 4

sessen har EFRAG parallelt arbeidet med spørsmålet. Deres diskusjonsnotat (EFRAG 2011) og oppsummeringer fra ulike høringsprosesser (EFRAG 2012) belyser at virksomhetssammenslutninger under felles kontroll gjennomføres ut fra mange ulike formål og grunner. Både omfang og bakgrunn er forskjellige i ulike land. En generell henvisning til behandlingen av andre virksomhetssammenslutninger er ikke relevant for virksomhetssammenslutninger under felles kontroll. Manglende markedstransaksjon kan lede til manglende pålitelig måling. Responsen var at problemområdet var for snevet definert til bare å gjelde behandlingen i konsernregnskaper. Som vi har sett over, er kanskje de største utfordringene knyttet til selskapsregnskapene. Det ble etterlyst en generell definisjon av virksomhetssammenslutninger under felles kontroll og praktiske eksempler (EFRAG, 2012). EFRAG-ansatte presenterte et utkast til dette i 2013, men forslaget synes ikke å ha fått allmenn aksept. Tvert imot ble det vedtatt at EFRAG ikke skulle fortsette med eget prosjekt, men heller påvirke IASB i deres prosjekter (EFRAG, 2012).

Etter påtrykk fra agendadiskusjoner i 2011/12 gjenopptok IASB sitt prosjekt i 2014. I april 2016 har styret fått tre dokumenter til en agendadiskusjon (IASB, 2016). Dokumentene inneholder ingen forslag til beslutninger, men oppsummerer ulike interessenters posisjon. Det synes klart at alle mener IASB bør utarbeide regulering for virksomhetssammenslutninger under samme kontroll, og dokumentene bærer bud om at prosjektet er aktivt. Praksis synes å være at kontinuitetsmetoden benyttes i stor grad ved virksomhetssammenslutninger under samme kontroll, men at det er ulike syn på når

metoden skal benyttes, og hvordan den skal benyttes. Det fokuseres i dokumentet spesielt på to karakteristika, nemlig om det i transaksjonen involveres vesentlige minoritetsinteresser, og om børsnotering er ledd i omorganiseringen.

IASB har som grunnlag til styrets agendadiskusjon utarbeidet to illustrasjonseksempler.

Illustrasjonseksempel 1 (figur 3) forsøker å belyse hva det betyr for minoritetsinteresser (ikke kontrollerende eierinteresser) på 30 prosent om majoriteten (kontrollerende eierinteresser) selger, i motsetning til at en virksomhet utenfor majoritetens kontroll kjøpes opp.

Vi vil anføre at minoritetsinteresser kun er én av interessentgruppene. Omstendighetene rundt vil være avgjørende for om kontrollerende morselskap har besluttet betingelsene, inkludert pris. Samtidig konstaterer vi at eksemplet ligger langt unna det vi tidligere har omtalt som absolutt kontroll, det vil si over 90 prosent under samme felles kontroll før og etter gjennomføring av avtalen. IASB oppsummerer at slike situasjoner trekker i retning av oppkjøpsmetoden.

Illustrasjonseksempel 2 (figur 4) fokuserer på om en omorganisering under felles kontroll er ledd i en børsnotering og dermed nedsalg. Det vil si først en omorganisering under felles kontroll for etablering av holdingselskap (AS B) og deretter børsnotering av dette foretaket.

Vi vil påpeke at dersom etterfølgende børsnotering skal være avgjørende for valg av oppkjøpsmetoden for innregning av omorganiseringen, vil det vel strengt tatt indikere at hele konsernet burde vært verdimålt

på nytt. IASB indikerer noe tilsvarende når de skriver at undersøkelsene så langt trekker i retning av kontinuitetsmetoden.

Andre trekk som fremheves ved vurdering av om økonomisk substans indikerer at oppkjøpsmetoden bør benyttes, er om oppgjør i transaksjonen er kontanter snarere enn aksjer, om transaksjonen omfatter allerede børsnoterte foretak, og om transaksjonen medfører økonomiske fordeler og synergier for det sammenlåtte foretaket (IASB 2016 AP23A nr. 24). Neste fase i dette prosjektet er at medarbeiderne i IASB undersøker fordeler/ulemper ved ulike metoder, kommer med anbefaling om retning i reguleringen og foreslår videre fremdriftsplan for styret.

Når det gjelder empirien vi presenterte i forrige avsnitt, er det naturlig nok ikke lett å konkludere entydig. Etter vår vurdering tenderer det, sett ut fra IASB *Staff paper*, i retning av å være en høyere, snarere enn lavere, terskel for å innregne goodwill i en virksomhetssammenslutning under samme kontroll etter IFRS enn GRS, men under IFRS er det ikke noen kontinuitetsgjennomskjæring på kjøp av enkelteideler, for eksempel kjøp av aksjeposter. Det er verd å minne om at IFRS som regnskapspråk er mest rettet mot konsernregnskapet. Fremfor alt vil løsningene under IFRS være mer løstrevet fra valg av juridisk form.

DEL 4: FORSLAG TIL NY REGNSKAPSLØV OG KONTINUITETSGJENNOMSKJÆRING

Vi vil i dette kapitlet drøfte hvorvidt forslag til ny regnskapslov innebærer endringer fra nåværende regulering når det gjelder spørsmålet om kontinuitetsgjennomskjæring. Status per i dag er at et ekspertutvalg har fremmet et lovforslag i NOU 2015:10 og NOU 2016:11. Utvalget har vurdert hvordan nytt regnskapsdirektiv i EU (2013/34/EU) skal implementeres i norsk rett. Den første av utredningene har vært på høring, og den andre er på høring høsten 2016. I hovedsak fikk utvalget tilslutning i høringen, men noen høringsinstanser støtter ikke forslaget. Det er ventet at Finansdepartementet vil fremme en proposisjon med lovforslag i løpet av 2017. Det juridiske grunnlaget for vår videre vurdering er dermed forslaget fra ekspertutvalget. Vi presiserer derfor at behandlingen vår nedenfor bygger på forutsetningen om at lovutvalgets forslag blir vedtatt slik som foreslått, og vi har derfor i liten grad gått inn i avgitte høringsuttalelser til forslaget.

Forslag til lov om regnskapsplikt (NOU 2015:10) har tre bestemmelser som direkte og indirekte vedrører kontinuitetsgjennomskjæring.²⁸ Den ene er en av utvalgets hovedprioriteringer om at regnskapsreguleringen ut over direktivbestemmelser i hovedsak skal skje i rettslig bindende regnskapsstander (jf. foreslått § 1–3).²⁹ Den andre er et alminnelig prinsipp om økonomisk substans foran form (jf. foreslått § 3–10). Den tredje er at kontinuitet skal være hovedprinsippet ved virksomhetssammenslutninger internt i et konsern (jf. foreslått § 4–19).

Lovutredningen peker tydelig på at innholdet i loven skal utmyntes i regnskapsstandard ved bruk av IFRS for SMEs (se NOU 2015:10, kapittel 3.3). Lovutredningen kapittel 10.3 gir føringer for når regnskapsstandard kan fravike IFRS for SMEs. Utvalget anfører fem kriterier som «bør være oppfylt for tilpasninger i norsk regnskapsstandard» (NOU 2015:10, s. 305) i forhold til IFRS for SMEs. På noen av kriteriene nevner utvalget noen aktuelle områder for tilpasning, men fusjon/fisjon eller omorganiseringer under samme kontroll er ikke nevnt.

Utvalget har imidlertid andre steder i utredningen ment at «det som har vært norsk forståelse av substans foran form», er det «grunnlag for å videreføre» (NOU 2015:10, s. 96), og viser til NRS(F) Fisjon som eksempel. I tillegg har utvalget «forventning om at det utarbeides regulering i regnskapsstandard for regnskapsmessig behandling av fusjon og fisjon» (NOU 2015:10, s. 254). Utvalget skriver dette vel vitende om at bruk av kontinuitet i fusjon/fisjon er områder som ikke er regulert med egne bestemmelser i IFRS for SMEs. Vi leser ut fra dette at lovutvalget nærmest har en forventning om at det etableres egen nasjonal regulering rundt fisjon/fusjon.

Kriterium nr. 5 for akseptable tilpasninger er «for å få sammenheng med annet regelverk». Utvalget nevner her en åpning for å «muliggjøre gjennomstrømming

28. Vi behandler her kun lovutvalgets forslag til regnskapsregulering for det som utvalget kaller foretak med alminnelig regnskapsplikt. I dagens terminologi benevnes disse oftest som øvrige foretak og reguleringen som regnskapslovens alminnelige regler eller god regnskapskikk.

29. Et av punktene som flere sentrale høringsinstanser var kritiske til, var rettslig bindende standarder. Blant annet Finanstilsynet (2015) går i sin høringsuttalelse mot utvalgets forslag, som vil innebære en forskriftskompetanse til et standardsettende organ som ikke er under departementets instruksjonsmyndighet.

av utbytte» (NOU 2015:10, s. 306). Fusjon/fisjon er selskapsrettslig og skatterettslig regulert, og det kan derfor med en viss rett hevdes at kriterium nr. 5 er oppfylt dersom standardsetter mener IFRS for SMEs bør tilpasses på dette området. Men som vi har vist tidligere i artikkelen, har selskapsretten vært tydelig på å ikke påvirke regnskapsretten, og skatteretten har eget selvstendig ståsted uavhengig av regnskapsrettens behandling.

Regnskapsfaglig er det også et spørsmål om hvorvidt det er legitimt å se på særnorske løsninger for såkalte uregulerte områder: Vil det være å anse som en særnorsk tilpasning av IFRS for SMEs? Uregulerte områder kan forstås som temaer der IFRS for SMEs ikke har egne bestemmelser og dermed er taus om konkret regnskapsmessig behandling. På den ene siden kan det hevdes at IFRS for SMEs er et komplett regnskapsspråk. Det er derfor ingen områder som er uregulert. Noen områder har egne kapitler og konkret regulering, mens andre spørsmål må løses via bruk av veiledningshierarkiet. Andre vil mene at veiledningshierarkiet er så «løst» med hensyn til konkret angivelse av regnskapsmessig løsning at valg av regnskapsmessig løsning i norsk standard egentlig ikke kan ses på som tilpasning.

Regnskapslovutvalget behandler uregulerte områder i IFRS for SMEs i kapittel 11.10. De vurderer der kompleksiteten for regnskapsprodusentene ved bruk av veiledningshierarkiet i IFRS for SMEs og dagens grunnleggende regnskapsprinsipper. Konklusjonen til utvalget i forbindelse med å utlede en regnskapsmessig løsning ut fra veiledningshierarkiet i IFRS for SMEs, synes å være at det «ikke er åpenbart at dette er en mer krevende øvelse» (s. 348) enn dagens grunnleggende prinsipper. Når området er uregulert, er det fra praktikerhold blitt fremhevet at det er en krevende prosess å benytte veiledningshierarkiet for å utlede en konkret regnskapsmessig behandling. Det synes ikke som at utvalget foreslår en generell anledning for standardsetter til å etablere egen nasjonal regulering på uregulerte områder i IFRS for SMEs, men det sier litt uklart at da «vil det som er god skikk, ha en funksjon» (s. 348). Slike særnorske reguleringer vil ikke være avvik fra IFRS for SMEs, samtidig som det vil bringe inn noe nytt i forhold til sammenligning med IFRS for SME «as is». Vi vil utdype dette nedenfor.

IFRS FOR SMES

Før vi behandler de to konkrete paragrafene i forslag til lov om regnskapsplikt i relasjon til virksomhetssammenslutninger under samme kontroll, er det nyttig å se på reguleringen i IFRS for SMEs. Som tidligere skrevet peker lovutvalget på IFRS for SMEs som retning og hovedinnhold for fremtidig regnskapsregulering. Parallelt med at ny lov behandles i departement og Storting, vil et høringsforslag til en ny norsk regnskapsstandard derfor bli utarbeidet basert på IFRS for SMEs. Det er per dags dato ikke avklart om det vil være noen særnorske tilpasninger knyttet til denne artikkelens tema. Vi velger derfor her å behandle IFRS for SMEs slik den per i dag foreligger fra IASB.³⁰

Reguleringene i IFRS for SMEs følger i hovedsak reguleringen i IFRS. Hovedregelen for eiendeler er innregning i balansen til anskaffelseskost (IFRS for SMEs nr. 2.37). Eiendelen innregnes dersom den har en verdi som kan måles pålitelig.

Ved tingsuttak, som er en egenkapitaltransaksjon, har IFRS for SMEs en særbestemmelse. Hovedregelen er lik full IFRS og god regnskapsskikk. Men ved siste endring i IFRS for SMEs ble det vedtatt et unntak fra denne regelen. Nr. 22.18A foreskriver nå at bokført verdi kan benyttes dersom eiendelens virkelig verdi «cannot be measured reliably without undue cost or effort». Bestemmelsen er en kan-regel som regnskapsprodusentene kan velge å benytte. Begrunnelsen er antagelig at regnskapsprodusentene skal kunne velge å ta anstrengelsen med å finne frem til virkelig verdi, dersom de ønsker det. I relasjon til temaet i denne artikkelen burde det vært en skal-regel. Fisjon er ikke nevnt i IFRS for SMEs og regnskapsmessig behandles må dermed følge av bestemmelsene for tingsuttak for overdragende selskap.

Reguleringen i IFRS for SMEs og IFRS er i forbindelse med kontinuitetsgjennomskjæring for virksomhetssammenslutninger og kjøp av enkelteiendeler nokså parallell til full IFRS.

30. NRS sendte på høring i april 2014 et forslag til ny standard basert på IFRS for SMEs (NRS(HU) Ny norsk regnskapsstandard (2014). Vi har valgt å ikke behandle denne. For det første var høringsutkastet tilpasset dagens regnskapslov, og for det andre har IASB i 2015 vedtatt endringer i IFRS for SMEs. Norsk oversettelse av bestemmelsene i IFRS for SMEs er derimot i stor grad hentet fra Ny NRS(HU).

Oppkjøpsmetoden beskrives i IFRS for SMEs kapittel 19, mens virksomhetssammenslutninger under samme kontroll er tatt ut av virkeområdet for kapitlet (IFRS for SMEs nr. 19.2). Dermed er kontinuitetsgjennomskjæring et uregulert område. Fusjoner som er utenfor felles kontroll, behandles som virksomhetssammenslutning.

På samme måte som full IFRS har IFRS for SMEs også et veiledningshierarki i kapittel 10. Utvalget oppsummerer at «[v]eiledningshierarkiene krever utledning av regnskapsmessige løsninger med utgangspunkt i grunnleggende kvalitetskrav, relevans og pålitelighet, og de innregningskriteriene som gjelder for eiendeler, gjeld, inntekter og kostnader. Det er også anledning til å se hen til bransjepraksis mv. for å finne en løsning» (NOU 2015:10, s. 348). Som vi skrev under behandlingen av veiledningshierarkiet under IFRS, mener vi at hovedbestemmelsen i IFRS for SMEs nr. 10.4 er brukerenytten, herunder relevans og pålitelighet. I relasjon til vårt tema mener vi at pålitelig måling er særlig aktuelt. Der det ikke er pålitelig måling, tilsier veiledningshierarkiet bruk av kontinuitetsmetoden.

FORSLAG TIL LOV OM REGNSKAPSPLIKT I SAMMENHENG MED REGULERINGEN I IFRS FOR SMES

Vi vil nå gå tilbake og behandle de to konkrete bestemmelsene i lovforslaget fra ekspertutvalget.

Den første var en bestemmelse om økonomisk substans foran form (jf. foreslått § 3–10). Transaksjonsprinsippet er ikke tatt inn i lovforslaget. Selv om substans foran form er et langt mer vidtgående prinsipp, vil transaksjonsbestemmelsen i noen grad videreføres ved denne bestemmelsen. Dette forslaget til bestemmelse vil kunne hjemle kontinuitetsgjennomskjæring (NOU 2015:10, kapittel 5.3.1, 5.6.2). Utvalget har pekt på regnskapsstandard basert på IFRS for SMEs, og denne har i nr. 2.8 tilsvarende bestemmelse om innhold fremfor formalia. Ordlyden i loven er at det skal «tas tilbørlig hensyn til det reelle innholdet», mens standardens ordlyd er «i overensstemmelse med deres innhold, og ikke bare deres juridiske form» og henviser videre til at dette styrker påliteligheten. Utvalget mener at prinsippet substans foran form allerede er hensyntatt av IASB i IFRS for SMEs (NOU 2015:10, s. 96). Bestemmelsene er viktige for å slå fast at det er tenkelig at noen transaksjoner har et slikt innhold at gjennomføringen av

disse i realiteten ikke vil innebære noen reell (økonomisk) endring, og dette tilsier at kontinuitet er korrekt regnskapsmessig behandling. Det er imidlertid ikke mulig å finne ut av hvor grensen skal gå ut fra disse prinsippbestemmelsene.

Regnskapslovutvalget foreslår at det i loven skal være en bestemmelse om at kontinuitet er hovedregel for virksomhetssammenslutninger i samme konsern (jf. foreslått § 4–19). Bestemmelsen er hentet fra en medlemsstatsopsjon i EU-direktivet (EU, 2013, art. 25). Utvalgets intensjon med bestemmelsen er direktivlojal implementering.³¹ Det er åpnet for at regnskapsstandard kan gi unntak fra denne bestemmelsen. Utvalget skriver rett ut at de ikke har vurdert hvordan lovforslaget sammenfaller med IFRS/IFRS for SMEs (NOU 2015:10, kapittel 9.5, s. 255). Vi har tidligere skrevet at IFRS for SMEs ikke har noen spesifikk regulering av virksomhetssammenslutninger under felles kontroll. I konsernregnskapet vil slike avtaler uansett elimineres som interne transaksjoner, så bestemmelsen må være myntet på å regulere behandlingen i selgers og kjøpers selskapsregnskaper.

Hovedregel og unntak i forslaget til § 4–19 åpner dermed etter vår vurdering for fire alternative tolkninger. Det mest radikale synspunktet er at så lenge det blir vedtatt en regnskapsstandard basert på IFRS for SME-er, er det denne standarden som vil gjelde. Om regnskapsstandard inneholder en konkret regulering eller ei, har prinsipielt ingen betydning. Uregulerte områder behandles etter veiledningshierarkiet. Regnskapsprodusentene kan forholde seg til standarden uten å legge vekt på om det er lovens hovedregel eller unntaket med fravikelse i standarden som gjelder. Synspunktet medfører en enkel vurdering, og regnskapsstandard «nuller ut» og gjør lovbestemmelsen overflødig. Konsekvensen av et slikt syn i relasjon til vårt tema vil fort være en tilsvarende vurdering som under full IFRS og med stor tilbøyelighet til bruk av oppkjøpsmetoden og innregning til virkelig verdi.

Som alternativ to kan det hevdes at innholdet i lovforslaget § 4–19 gir unntak kun dersom regnskapsstandard gir spesifikk regulering på dette området, altså grensen for kontinuitetsgjennomskjæring ved

31. Det kan spørres om hva som menes med direktivlojalitet i relasjon til denne paragrafen når bestemmelsen i direktivet er en medlemsstatsopsjon.

virksomhetssammenslutninger under felles kontroll. Dette kan for eksempel være ved særnorsk regulering av fusjon/fisjon. Vi viser til utvalgets omtale av regulering av fusjon/fisjon. Dersom regnskapsstandard ikke gir konkret regulering, vil lovens hovedregel være gjeldende. Konsekvensen av dette synet vil være at ikke bare avtaler som innebærer absolutt kontroll,³² skal skje til kontinuitet, men også samtlige virksomhetssammenslutninger der kontrollen normalt er over 50 prosent eierandeler.

Et tredje standpunkt, som kanskje er noe søkt, vil kunne være at lovforslagets § 4–19 skal påvirke vurderingen som skal foretas i veiledningshierarkiet i IFRS for SMEs. Argumentet må være at § 4–19 gir uttrykk for lovgivers vurdering av retning på hva som er brukernyttig med hensyn til relevans og pålitelighet. Konsekvensen av et slikt syn vil være mer bruk av kontinuitet der det kan stilles spørsmål ved målingens pålitelighet.

Et siste synspunkt kan være at unntaksbestemmelsen i § 4–19 gir standardsetter videre fullmakter til særnorsk regulering i regnskapsstandard enn det som følger av den generelle hjemmelen i § 1–3.

Hvilket av disse synspunktene som skal ha prioritet, mener vi er en komplisert juridisk avveining. En totalvurdering tilsier etter vår oppfatning at lovforslaget i § 4–19 sett i lys av og tolket ut fra hva utvalget ellers skriver, gir standardsetter en åpning for at en ny norsk regnskapsstandard kan inkludere en særnorsk regulering av kontinuitetsgjennomskjæring for virksomhetssammenslutninger under samme kontroll i konsernforhold, herunder fusjon/fisjon.

Hva så med virksomhetssammenslutninger under samme kontroll som ikke er i konsern? Bestemmelsen i foreslått § 4–19 omhandler bare konsernforhold. Andre virksomhetssammenslutninger under samme kontroll, for eksempel ved at det er en personlig aksjonær som har direkte kontroll over flere foretak, reguleres ikke. Det er da mer åpent om standardsetter vil ha klar hjemmel til å regulere slike forhold med en særnorsk bestemmelse. Med en særnorsk regulering i konsernforhold vil imidlertid veiledningshierarkiet indirekte tilsi at denne reguleringen vil gjelde alle tilsvarende tilfeller.

Uavhengig av bestemmelsene om myndighet for regnskapsstandardsetter til å avgjøre rettslig bindende

standarder, står organet antagelig fritt til å komme med veiledninger og uttalelser som tolker lov og forskrift. Disse vil ha status som ikke bindende på samme måte som dagens veiledninger fra NRS.³³ I slike tilfeller må veiledningene ligge innenfor det som er tolkningen av IFRS for SMEs internasjonalt og fra IASBs side. Når IFRS for SMEs inneholder rom for skjønn og flere mulige regnskapsløsninger, er det neppe korrekt av en veiledning å redusere mulighetsrommet for skjønnet. Slik sett blir veiledningens rolle å gjøre oppmerksom på alternative akseptable muligheter.

Finansdepartementet har lovforslaget til behandling. Bestemmelsen om standardsetting og regnskapsstandardenes rettslige status vil bli vurdert nøye og åpenbart beskrevet mer utførlig i kommende lovforarbeider. Et av områdene som bør omtales, er etter vår vurdering regulering av virksomhetssammenslutninger under felles kontroll. Vi mener dagens regulering av fusjoner og fisjoner bør kunne videreføres i fremtidig regnskapsstandard. Men den bør bli mer generell, slik at den i størst mulig grad regulerer også andre former for omorganiseringer.

SAMMENFATTENDE KOMMENTARER

Vurdering av grensen mellom transaksjon og kontinuitetsgjennomskjæring har vist seg å være et meget krevende område. Mange har etterlyst klarere regulering, for eksempel NOU 2015:10.

Fusjon er området som er mest regulert per i dag, med en klar regnskapsregel om gjennomskjæring ved absolutt kontroll (over 90 prosent). Tingsuttak og tingsinnskudd er uklart regulert. Ut fra NRS(D) Kontinuitetsgjennomskjæring synes det som om kontinuitetsgjennomskjæring skal benyttes ved uttak og innskudd av virksomhet. Kjøps-/salgstransaksjoner der avtalt vederlag er basert på det som skal være virkelig verdi, er i casene vi har presentert, ikke kontinuitetsgjennomskåret på tross av over 90 prosent og også 100 prosent eierkontroll. Juridisk form synes dermed i noen grad å påvirke hvor grensene for kontinuitetsgjennomskjæring i praksis er trukket opp. Som presentert tidligere mener vi at praksisen i en del av casene er

.....
33. I vedlegg 1 til NOU 2015:10 har professor Hans Robert Schwencke undersøkt norske domstolers tolkning av god regnskapsskikk. Konklusjonen er at domstolene ikke synes å skille på standardenes status ved vurdering av god regnskapsskikk.

.....
32. Over 90 prosent eierandeler før og etter transaksjonen.

problematisk sett i lys av et generelt forbud mot innarbeiding av egenutviklet goodwill. Det fremstår som for lett å omgå denne bestemmelsen ved en kjøps-/salgstransaksjon. Egenkapitalen og dermed utbyttegrunnlaget vil potensielt kunne bli vesentlig endret.

Vi mener å observere at omorganisering er et område der kreativiteten når det gjelder juridisk form, er så stor at detaljerte regnskapsregler ikke er veien å gå. Enhver regel har som kjent en grense, og tilsynelatende like transaksjoner med mindre forskjeller i fakta kan behandles ulikt (Baksaas & Stenheim, 2015b). Avtalens realiteter bør være avgjørende, og regnskapsreglene bør stille opp momenter som skal benyttes for å foreta en konkret vurdering av en avtales realitet. Vi mener videre at pålitelig måling bør vektlegges i større grad.

Vi mener at en overgang fra dagens regnskapsregulering til standarder basert på IFRS for SMEs ikke vil medføre betydelige endringer. En særnorsk regulering av fusjon og fisjon mener vi bør videreføres i fremtidig regnskapsstandard, men den bør utvides slik at den i størst mulig grad blir uavhengig av den juridiske formen. I tillegg til hvilke momenter som bør tillegges vekt, er det antagelig behov for veiledninger og eksempler for å få en ensartet praksis.

Et interessant område som burde vært undersøkt, er konsekvensen av at små foretak ikke har plikt til å utarbeide konsernregnskap. Interne transaksjoner som ville vært eliminert i et konsernregnskap, vil dermed ikke få samme fokus, og behandlingen i selskapsregnskapet blir viktigere for brukerne. M

LITTERATURLISTE

LOV OG FORARBEIDER:

- NOU 1995:30 Ny regnskapslov.
 Ot.prp. nr. 42 (1997–98) Om lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven).
 Ot.prp. nr. 43 (1998–99) Om lov om endringer i regnskapsloven m.v.
 Ot.prp. nr. 65 (1998–99) Om lov om endringer i aksjelovgivningen m.v.
 Innst. O. nr. 61 (1997–98) Innstilling fra finanskomiteen om lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven).
 Innst. O. nr. 67. (1998–99) Innstilling fra finanskomiteen om endringer i regnskapsloven m.v.
 Regnskapsloven. Lov av 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (forkortet rskl.).
 NOU 2015:10 Lov om regnskapsplikt.
 NOU 2016:11 Regnskapslovens bestemmelser om årsberetning m.v.
 Aksjeloven. Lov av 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (forkortet asl.).
 Allmennaksjeloven. Lov av 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper (aasl.).

REGNSKAPSSTANDARDE

- NRS(D) Regnskapsføring av inntekt (1996).
 NRS(D) Regnskapsføring i selskapsregnskapet av overdragelser mellom selskaper i samme konsern (2000) (kortform: NRS(D) Kontinuitetsgjennomskjæring).
 NRS(HU) Omorganisering (2006) (trukket tilbake i 2007).
 NRS(F) Fisjon (2006).
 NRS 9 Fusjon (2013).
 NRS(V) Regnskapsføring av inntekt (2010).
 NRS 19 Immaterielle eiendeler (2012).
 NRS(HU) Ny norsk regnskapsstandard (2014).
 IASB The Conceptual Framework for Financial Reporting 2010.
 IFRS 3 Virksomhetssammenslutninger.

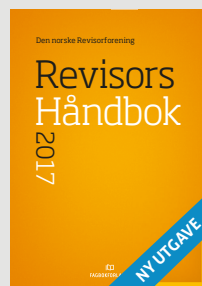
- IFRS 10 Konsernregnskap.
 IAS 8 Regnskapsprinsipper, endringer i regnskapsmessige estimater og feil.
 IAS 27 Separat finansregnskap.
 IAS 38 Immaterielle eiendeler.
 IFRIC 17 Utdelinger av ikke-kontante eiendeler til eierne.
 IFRS for SMEs (2015).

LITTERATUR:

- Baksaas, K.M. & Stenheim, T. (2015a). *Regnskapsteori*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
 Baksaas, K.M. & Stenheim, T. (2015b). Prinsippbaserte versus regelbaserte regnskapsstandarder. *Praktisk økonomi & finans*, 31(1), 80–94.
 Brandsås H. & Kvifte, S.S (2010). God regnskapsskikk i 25 år – fra «skatteregnskap» til IFRS. *Praktisk økonomi & finans*, 3, 45–59.
 EFRAG/OIC (2011). Accounting for Business Combinations under Common Control. Discussion paper. Hentet 12.10.2016 fra http://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F157%2FBCUCC_DP.pdf
 EFRAG/OIC (2012). Accounting for Business Combinations under Common Control. Feedback statement. Hentet 12.10.2016 fra <http://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F157%2FFeedback%20Statement%20on%20the%20DP%20%27Accounting%20for%20Business%20Combinations%20under%20Common%20Control%27.pdf>
 EFRAG (2016). Business Combinations Under Common Control. Description. Hentet 6.10.2016 fra <http://www.efrag.org/Activities/157/Business-Combinations-under-Common-Control>

- Endresen, K. & Strandberg, B.E. (2001). Kontinuitetsgjennomskjering ved overdragelser mellom selskaper i samme konsern. *Revisjon og Regnskap*, 3, 18–30.
- Endresen, K. (2007). Regnskapsmessig behandling av konserninterne omorganiseringer. *Revisjon og Regnskap*, 1. Hentet 15.10.2016 fra <http://www.revregn.no/i/2007/1/revisjon01-07-8>
- EU (2013). Europaparlaments- og rådsdirektiv 2013/34/EU om årsregnskaper, konsernregnskaper og tilhørende rapporter for visse typer foretak.
- NOU 2015:10 (2015). *Lov om regnskapsplikt*. Høring. Hentet 31.08.2015 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-10/id2425387/>
- Handeland, Ø. & Schwencke, H.R. (2011). *Regnskapsloven med kommentarer*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hellerud, C.E. & Pettersen, L.I. (2000). Regnskapsmessige problemstillinger i den nye økonomien. *Magma*, 6. Hentet 23.05.2016 <http://magma.no/regnskapsmessige-problemstillinger-i-den-nye-oekonomien>
- IASB (2016). Business Combinations under Common Control. Staff paper Agenda ref. 23. Hentet fra: <http://www.ifrs.org/Meetings/MeetingDocs/IASB/2016/April/AP23-Business-Combinations.pdf>
- Johnsen, A. & Kvaal, E. (1999). Regnskapsloven. Kommentarer til lov av 17.7.1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Johnsen, A. & Kvaal, E. (2000). Fusjon og fisjon – en eksersis i transaksjonsprinsippet. I Mammelund E. (red.), *Festskrift til Finn Berg Jacobsen: 60-årsdag*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag.
- KPMG (2007). Høringsuttalelse NRS(HU) Omorganiseringer til NRS. Hentet 28.04.2016 fra <http://www.regnskapsstiftelsen.no/wp-content/uploads/2015/01/NRS-HU-Omorganiseringer-samlingsdokument.zip>
- Kvifte, S.S. (2000). Ansatteopsjoner i regnskapet. *Magma*, 6. Hentet 23.05.2016 fra <https://www.magma.no/ansatteopsjoner-i-regnskapet>
- Kvifte, S.S. (2004). Regnskapsføring av virksomhetsoverdragelser. *Magma*, 5. Hentet 23.05.2016 fra <https://www.magma.no/regnskapsfoering-av-virksomhetsoverdragelser>
- Kvifte, S.S. (2008). Regnskapsføring av omorganiseringer – et regulatorisk vakuum. *Praktisk økonomi & finans*, 25(1), 61–76.
- Kvifte, S.S. & Johnsen, A. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap*. Oslo: Den norske Revisorforening.
- Schwencke, H.R., Haugen, D.O., Baksaa, K.M. & Stenheim, T. (2016). *Årsregnskapet i teori og praksis 2015*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Strandberg, B.E. (2007). Oppkjøp og fusjon – viser regnskapet om transaksjonen var vellykket? *Praktisk økonomi & finans*, 24(3), 43–58.
- Stenheim, T. (2008). Egenutviklet goodwill – et regnskapsmessig problembar? *Magma*, 6. Hentet 23.05.2016 fra <https://www.magma.no/egenutviklet-goodwill-et-regnskapsmessig-problembar>

REVISORS HÅNDBOK 2017

Revisorforeningen

En samling av lover, forskrifter, regler mm. som er viktig i regnskap og revisjon. Ajour per årsskiftet 2016/2017.

1169,-

VERDIVURDERING

Teoretiske modeller og praktiske teknikker for å verdsette selskaper

Yngve Kaldestad og Bjarne Møller

En helhetlig fremstilling, tilpasset norske forhold. 2. utg. 2016.

469,-

FUSJON OG FISJON

Skatt, regnskap, selskapsrett

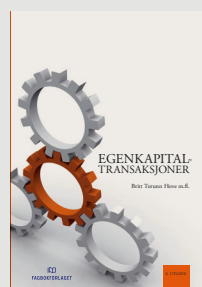

Torill H. Aamelfot m.fl.

En praktisk veiledning, godt illustrert med eksempler. 2. utg. 2015.

759,-

EGENKAPITALTRANSAKSJONER

Britt Torunn Hove m.fl.

En oversikt over transaksjoner mellom et foretak og dets eiere. 6. utg. (2015) er lik 5. utg., men uten eBook.

515,-

FAGBOKFORLAGET

fagbokforlaget.no